

علل گرایش به مطالعه جزوه در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

خجسته شریفی سرآسیابی^۱ سعید حسینی تشنیزی^۲ مینا توسلی فرحی^۳

^۱ استادیار گروه انگل‌شناسی، مرکز تحقیقات بیماریهای عفونی و گرمسیری^۲ مربی گروه آمار حیاتی،^۳ استادیار گروه پرستاری و مامایی، مرکز تحقیقات مدیریت اطلاع‌رسانی و توسعه نظام سلامت، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

مجله پزشکی هرمزگان سال هفدهم شماره دوم خرداد و تیر ۹۲ صفحات ۱۹۰-۱۸۳

چکیده

مقدمه: براساس مطالعات انجام شده عوامل متعددی ممکن است موجب گرایش دانشجویان به سمت جزوه نویسی شوند. به همین منظور این مطالعه جهت بررسی مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر گرایش دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان به جزوه نویسی انجام شده است.

روش کار: در یک مطالعه توصیفی-تحلیلی با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی ۱۷۹ دانشجویان از دانشکده‌های پرستاری - مامایی و پیراپزشکی، بهداشت و پزشکی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه پژوهشگر ساخته بود که روایی آن از نظر کارشناسان آموزشی مورد تأیید و پایایی آن ۰/۸۲ به دست آمد. با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و آزمون‌های t -test آنالیز واریانس، همبستگی پیرسون به کمک نرم افزار SPSS 16 داده‌ها تجزیه و تحلیل شدند.

نتایج: از تعداد ۱۷۹ دانشجو، ۱۴۵ نفر (۸۱٪) دختر و بقیه پسر و میانگین سنی $21 \pm 1/9$ سال بود. از ۳۹ عامل مورد مطالعه، به ترتیب سه عامل: حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه (۹۳/۳٪)، متناسب نبودن میزان واحد برخی از دروس با حجم کتب مرجع (۸۷/۱٪) و وجود چکیده‌ای از مطالب کتب مرجع در جزوه (۸۷/۲٪) با اهمیت‌ترین عوامل تأثیرگذار بر گرایش دانشجویان به جزوه نویسی بودند. همچنین نتایج آزمون آنالیز واریانس نشان داد میانگین گرایش به جزوه نویسی در بین دانشجویان پرستاری، مامایی و پیراپزشکی بیشتر از گرایش دانشجویان دانشکده‌های پزشکی و بهداشت است ($P=0/004$).

نتیجه‌گیری: یادگیری مطالب در طول یک ترم تحصیلی نقش مهمی در اندوخته دانشجویان دارد. به نظر می‌رسد اکتفا به جزوه درسی و رها کردن کتب مرجع می‌تواند منجر به رکود علمی دانشجویان شود. بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولین برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه‌های علوم پزشکی در استفاده از کتب مرجع و منابع معتبر به جای جزوه درسی تأکید بیشتری نمایند.

کلیدواژه‌ها: جزوه‌نویسی - دانشجویان - کتب مرجع

نویسنده مسئول:
سعید حسینی تشنیزی
دانشکده پرستاری، مامایی و
پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی
هرمزگان
بندرعباس - ایران
تلفن: ۹۸۷۶۱ ۱۱۱۱۳۶۵
پست الکترونیکی:
shosseini@hums.ac.ir

دریافت مقاله: ۹۱/۳/۶ اصلاح نهایی: ۹۱/۵/۲۵ پذیرش مقاله: ۹۱/۶/۱۴

مقدمه:

حافظه خود، اطلاعات مهم ارائه شده در سخنرانی را ثبت، تشریح، سازماندهی و درک نمایند به طوری که شانس یادآوری مطالب در بین دانشجویانی که خلاصه‌نویسی می‌کنند را ۵۰٪ بالاتر می‌برد در صورتی که برای افراد دیگر این شانس ۱۵٪ است (۲). کتب درسی و مرجع، منبع اصلی آموزشی می‌باشند و در مقایسه با جزوه از محتوا و اعتبار بالاتری برخوردارند. از طرفی این منابع درسی دانشجویان را با اطلاعات و موضوعات

آموزش به روش سخنرانی یکی از روش‌های متداول تدریس در دانشکده‌ها است که حدوداً ۸۰٪ وقت کلاس را به خود اختصاص می‌دهد (۱). خلاصه‌نویسی در حین سخنرانی استاد یکی از راهبردهای متداول یادگیری در بین دانشجویان است که توسط مدرسین نیز تشویق می‌شود. اعتقاد بر این است که خلاصه نویسی به دانشجویان کمک می‌کند تا به جای اتکاء به

روش کار:

جامعه آماری این مطالعه توصیفی - مقطعی را تمامی ۱۴۶۹ دانشجوی سه دانشکده پرستاری، مامایی و پیراپزشکی (۸۱۱ نفر)، پزشکی (۴۶۲ نفر) و بهداشت (۱۹۶ نفر) دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان در نیمسال دوم ۹۰-۸۹ تشکیل داده‌اند که با استفاده از فرمول محاسبه اندازه نمونه برای مطالعات توصیفی (فرمول ککران)، تعداد نمونه مورد نیاز با احتساب $d=0.07$ ، سطح اطمینان 0.95 و $p=0.05$ برابر با ۱۷۹ نفر بدست آمد. برای انتخاب افراد نمونه از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب (به نسبت جمعیت دانشجویان هر دانشکده) استفاده گردد و حجم نمونه هر دانشکده به ترتیب: نفر دانشکده پرستاری، مامایی و پیراپزشکی (۱۰۹ نفر)، پزشکی (۶۲ نفر) و دانشکده بهداشت (۲۶ نفر) بدست آمد.

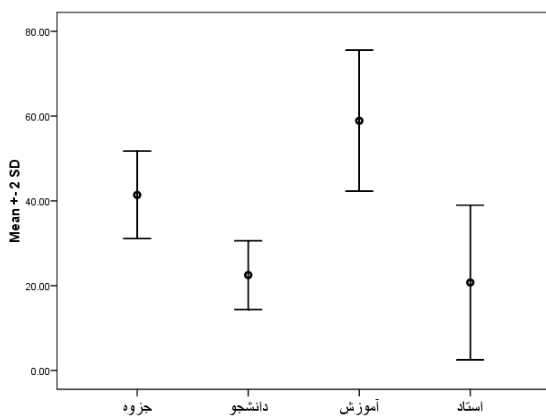
برای بررسی عوامل گرایش دانشجویان به سمت جزوه‌نویسی از یک پرسشنامه پژوهشگرساخته استفاده شد که شامل مشخصات دموگرافیک (جنس، سن دانشجو و رشته تحصیلی) و تعداد ۳۹ سؤال در چهار حیطه: الف- علل مرتبط با جزوات درسی و کتب مرجع (۱۰ سؤال) ب- علل مرتبط با خود دانشجویان (۷ سؤال) ج- علل مرتبط با مسائل آموزشی (۱۴ سؤال) د- علل مرتبط با اساتید (۸ سؤال) و پاسخ سئوالات پرسشنامه در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت از خیلی موافق (۵) تا خیلی مخالف (۱) طراحی شد. اعتبار سئوالات پرسشنامه با مرور منابع و همچنین مطالعه توسط افراد صاحب نظر دانشگاه و کارشناسان مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی مورد بررسی قرار گرفتند. میزان پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب همسانی درونی (آلفای کرونباخ) برای هر کدام از ابعاد به ترتیب: الف- علل مرتبط با جزوات درسی و کتب مرجع برابر با 0.88 ب- علل مرتبط با خود دانشجویان برابر با 0.79 ج- علل مرتبط با مسائل آموزشی 0.93 د- علل مرتبط با اساتید 0.80 و برای کل سئوالات پرسشنامه برابر با 0.82 بدست آمد که نشان از انسجام بالای سئوالات پرسشنامه می‌باشد.

برای جمع‌آوری اطلاعات با هماهنگی آموزش دانشکده‌ها، متناسب با رشته و ترم تحصیلی دانشجویان هر دانشکده، در پایان کلاس درس افراد نمونه به تصادف از لیست حضور و

بیشتری مطلع و زمینه تحقیق و پژوهش را در بین آنها تقویت می‌نمایند، به طوری که علاقه و اشتیاق به انجام تحقیقات مرتبط با رشته تحصیلی را برای آنها فراهم و به دنبال آن دستیابی به آخرین اطلاعات علمی مهیا می‌شود. مطالعات نشان داده است دانشجویانی که از کتب درسی مرجع استفاده می‌کنند، موفق‌ترند و نسبت به سایر دانشجویان نمرات بهتری کسب می‌کنند (۳). اما دانشجویان جزوه را به این منابع ترجیح می‌دهند. چنانچه مطابق با آمار موجود به طور متوسط سالانه ۱۵۰۰۰ ساعت وقت، صرف تهیه جزوات درسی می‌شود (۴). حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه، مدرک گرایی جامعه، عدم توجه به سطح سواد و میزان آگاهی، عدم تسلط کافی به زبان انگلیسی، همچنین فقدان روحیه و انگیزه تحقیق و پژوهش در دانشجویان از عمده عواملی هستند که موجب می‌شود دانشجویان جزوه را به کتب درسی ترجیح دهند (۵). مطالعات نشان می‌دهند، دانشجویان به ویژه دانشجویان گروه پزشکی بیشتر بر مطالبی تمرکز می‌کنند که به آنها در گذراندن واحدهای درسی کمک کند. لذا این گروه از دانشجویان از سازوکارها، منابع و رویکردهای متنوعی (جزوه درسی) برای نیل به این هدف یعنی موفقیت در امتحانات استفاده می‌نمایند (۶). در حال حاضر، یکی از مشکلات آموزشی، استفاده نادرست اکثر دانشجویان از جزوات درسی نسبت به کتب مرجع است زیرا این جزوات درسی صرف نظر از نواقص و کاستی‌ها، با ساختار ویژه خودشان نمی‌توانند در برگیرنده همه مطالب لازم درسی مورد نیاز برای دانشجویان باشند (۴).

از آنجایی که این مشکل در حال حاضر یکی از معضلات سیستم آموزشی دانشگاه‌های کشور می‌باشد و مرور متون صورت گرفته حاکی از عدم بررسی کافی در این زمینه در ایران و جهان است و همچنین با توجه به اهمیت موضوع، شناخت عوامل تأثیرگذار در استفاده نادرست و بیش از حد دانشجویان از جزوه درسی نسبت به منابع معتبر ضروری به نظر می‌رسد. به همین منظور مطالعه حاضر با هدف شناسایی عوامل موثر بر گرایش به جزوه‌نویسی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان انجام شد.

حیطه عوامل مرتبط با اساتید با میانگین (20.7 ± 9.13) چهارمین شاخص مؤثر می‌باشد که از بین زیر مجموعه عوامل آن: آزادی انتخاب دانشجویان بین جزوه و کتب مرجع (81.1%) ، فقدان امتحانات مقطعی و در نتیجه محدود شدن مطالعه دانشجویان به جزوه (67%) عدم معرفی کتب مرجع توسط اساتید (66.2%) بیشترین موارد تأثیرگذار بر گرایش به جزوه در بین دانشجویان بوده است.

نمودار شماره ۱- حدود اطمینان ۹۵٪ میانگین امتیازات گرایش به جزوه‌نویسی به تفکیک هر حیطه

بر اساس نتایج بدست آمده، به طور کلی از بین ۳۹ عامل بررسی شده در این مطالعه پنج عامل: ۱- حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه ۲- متناسب نبودن میزان واحد برخی از دروس با حجم کتب مرجع ۳- وجود چکیده‌ای از مهم‌ترین مطالب کتب مرجع در جزوه ۴- فقدان اهرم‌های اجرایی برای سوق دادن دانشجو به سمت کتب مرجع (87.2%) و فقدان آموزش جهت تبیین فرهنگ مطالعه بیشترین تأثیر را بر گرایش به جزوه‌نویسی در بین دانشجویان داشته است. حیطه مربوط به جزوه درسی و کتب مرجع با میانگین (41.4 ± 5.16) دومین عامل مؤثر بر نگرش دانشجویان نسبت به جزوه‌نویسی می‌باشد که عوامل حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه (93.3%) ، وجود چکیده‌ای از مطالب کتب مرجع در جزوه (87.2%) و ترجمه نامناسب برخی از کتب مرجع (76.5%) برای این شاخص بیشترین فراوانی و درصد را داشتند. حیطه عوامل مربوط به خود دانشجویان نسبت به جزوه‌نویسی با میانگین (22.5 ± 4.05) سومین رتبه را داشته است که عوامل، فقدان روحیه و انگیزه تحقیق و پژوهش در دانشجویان (79.9%) ، عادت کردن دانشجو به خواندن جزوه (78.9%) و کمبود وقت با توجه به میزان واحدهای ارائه شده در هر ترم (77.1%) بیشترین درصد فراوانی را داشتند. همچنین

غیاب انتخاب و پس از توضیحات لازم، پرسشنامه‌ها در بین آنها توزیع و پس از تکمیل جمع‌آوری شدند.

برای تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار آماری SPSS 16 و روش‌های آمار توصیفی مانند فراوانی و درصد، میانگین، انحراف معیار و آزمون‌های t -test، آنالیز واریانس و همبستگی پیرسون استفاده شد و $P < 0.05$ به عنوان معنی‌داری آزمون لحاظ گردید.

نتایج:

نتایج نشان داد که ۸۱٪ از نمونه انتخابی دختر و بقیه پسر بودند. میانگین سن پاسخ دهندگان 21 ± 1.9 سال با کمترین ۱۸ و بیشترین ۳۰ سال بود.

مطابق با جدول شماره ۱ و نمودار شماره ۱، عوامل تأثیرگذار بر گرایش دانشجویان به سمت جزوه‌نویسی در چهار حیطه کلی: حیطه مرتبط با جزوه، دانشجویان، مسائل آموزشی و اساتید خلاصه شده‌اند. در این میان حیطه مربوط به مسائل آموزشی با میانگین (58.9 ± 8.32) ، بیشترین امتیاز را در بین سایر عوامل داشته که برای آن سه عامل متناسب نبودن میزان واحد برخی از دروس با حجم کتب مرجع (87.1%) در حد خیلی موافق تا موافق، فقدان اهرم‌های اجرایی برای سوق دادن دانشجو به سمت کتب مرجع (87.2%) و فقدان آموزش جهت تبیین فرهنگ مطالعه بیشترین تأثیر را بر گرایش به جزوه‌نویسی در بین دانشجویان داشته است.

حیطه مربوط به جزوه درسی و کتب مرجع با میانگین (41.4 ± 5.16) دومین عامل مؤثر بر نگرش دانشجویان نسبت به جزوه‌نویسی می‌باشد که عوامل حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه (93.3%) ، وجود چکیده‌ای از مطالب کتب مرجع در جزوه (87.2%) و ترجمه نامناسب برخی از کتب مرجع (76.5%) برای این شاخص بیشترین فراوانی و درصد را داشتند.

حیطه عوامل مربوط به خود دانشجویان نسبت به جزوه‌نویسی با میانگین (22.5 ± 4.05) سومین رتبه را داشته است که عوامل، فقدان روحیه و انگیزه تحقیق و پژوهش در دانشجویان (79.9%) ، عادت کردن دانشجو به خواندن جزوه (78.9%) و کمبود وقت با توجه به میزان واحدهای ارائه شده در هر ترم (77.1%) بیشترین درصد فراوانی را داشتند. همچنین

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی و درصد عوامل به تفکیک ابعاد گرایش دانشجویان به سمت جزوه نویسی

خیلی مخالف	مخالف	بی نظر	موافق	خیلی موافق	سؤالات
۴ (۲/۲)	۳ (۱/۷)	۵ (۲/۸)	۷۶ (۴۲/۵)	۹۱ (۵۰/۸)	حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه
۱ (۳/۶)	۶ (۳/۴)	۱۴ (۷/۸)	۸۲ (۴۵/۸)	۷۶ (۴۲/۳)	متناسب نبودن میزان واحد درسی با حجم کتب مرجع
۱ (۰/۶)	۸ (۴/۵)	۱۴ (۷/۸)	۸۸ (۴۹/۲)	۶۸ (۳۸)	وجود چکیده‌ای مطالب کتب مرجع در جزوه
۷ (۳/۹)	۱۲ (۶/۷)	۳۳ (۱۲/۸)	۷۷ (۴۳)	۶۰ (۳۳/۵)	ترجمه نامناسب کتب مرجع معرفی شده
۲ (۱/۱)	۱۴ (۷/۸)	۳۶ (۲۰/۱)	۷۸ (۴۳/۶)	۴۹ (۲۷/۴)	عدم تسلط کافی در ترجمه کتب مرجع لاتین
۷ (۳/۹)	۳۰ (۱۶/۸)	۱۷ (۹/۵)	۷۵ (۴۱/۹)	۵۰ (۲۷/۹)	کیفیت نامطلوب کتب مرجع از نظر روایی و گویایی مطلب
۱۵ (۸/۴)	۲۶ (۱۴/۵)	۲۱ (۱۱/۷)	۸۸ (۴۹/۲)	۲۹ (۱۶/۲)	پیوستگی بهتر جزوه نسبت به کتب مرجع
۴ (۲/۲)	۳۰ (۱۶/۸)	۲۹ (۱۶/۲)	۹۰ (۵۰/۳)	۲۶ (۱۴/۵)	تفاوت برخی از مطالب جزوه با کتب مرجع و ایجاد سردرگمی
۷ (۳/۹)	۴۴ (۲۴/۶)	۳۵ (۱۹/۶)	۵۲ (۲۹/۱)	۴۱ (۲۲/۹)	نبود کتب مرجع برای دروس برخی از رشته‌ها یا مقاطع تحصیلی
۱۲ (۶/۷)	۴۲ (۲۳/۵)	۳۴ (۱۹)	۶۷ (۳۷/۴)	۲۴ (۱۳/۴)	بالا بودن زمان ماندگاری مطالب جزوه در آینده
۳ (۱/۷)	۷ (۳/۹)	۳۶ (۱۴/۵)	۸۷ (۴۸/۶)	۵۶ (۳۱/۳)	فقدان روحیه و انگیزه تحقیق و پژوهش در دانشجویان
۴ (۲/۲)	۳ (۱/۷)	۳۱ (۱۷/۳)	۹۴ (۵۲/۶)	۴۷ (۲۶/۳)	عادت کردن دانشجویان به خواندن جزوه
۶ (۳/۴)	۱۴ (۷/۸)	۲۱ (۱۱/۷)	۹۰ (۵۰/۳)	۴۸ (۲۶/۸)	کمبود وقت با توجه به میزان واحدهای ارائه شده در هر ترم
۴ (۲/۲)	۲۰ (۱۱/۲)	۲۰ (۱۱/۲)	۷۸ (۴۳/۶)	۵۷ (۳۱/۸)	نگرانی از کم شدن نمره در اثر مطالعه کتب مرجع
۱۲ (۶/۷)	۳۷ (۱۵/۱)	۲۱ (۱۱/۷)	۶۳ (۳۵/۲)	۵۵ (۳۰/۷)	مشکلات مالی دانشجویان جهت تهیه کتب مرجع
۱۴ (۷/۸)	۴۵ (۲۵/۱)	۳۹ (۲۱/۸)	۵۹ (۳۳)	۲۲ (۱۲/۳)	نارسایی از رشته تحصیلی
۱۶ (۸/۹)	۳۷ (۱۵/۱)	۳۸ (۲۱/۲)	۷۴ (۴۴/۳)	۲۴ (۱۳/۴)	عدم آگاهی از مزایای مطالعه کتب مرجع نسبت به جزوه
۱ (۰/۶)	۹ (۵)	۱۳ (۷/۳)	۹۷ (۵۴/۲)	۵۹ (۳۳)	اقدامات اهرم‌های اجرایی در آموزش برای سوق دادن دانشجویان به کتب مرجع
۴ (۲/۲)	۱۳ (۳/۷)	۱۸ (۱۰/۱)	۷۲ (۴۰/۲)	۷۲ (۴۰/۲)	فقدان آموزش جهت تبیین فرهنگ مطالعه کتب درسی
۵ (۲/۸)	۱۹ (۱۰/۶)	۳۳ (۱۸/۴)	۸۰ (۴۴/۷)	۴۲ (۲۳/۴)	ناکافی بودن زمان استفاده از سالن مطالعه دانشکده یا خوابگاه
۸ (۴/۵)	۲۸ (۱۵/۶)	۲۱ (۱۱/۷)	۷۸ (۴۳/۶)	۴۳ (۲۴)	فقدان نگرش صحیح در بدو ورود به دانشگاه و گرفتن اطلاعات از دانشجویان
۱۲ (۶/۷)	۳۶ (۲۰/۱)	۱۳ (۷/۳)	۶۲ (۳۴/۶)	۵۶ (۳۱/۳)	کافی نبودن زمان امانت کتاب
۱۷ (۹/۹)	۲۰ (۱۱/۲)	۲۵ (۱۴)	۵۸ (۳۲/۴)	۵۹ (۳۳)	نبود کتب مرجع به اندازه کافی در کتابخانه
۱۵ (۸/۴)	۳۰ (۱۶/۸)	۳۵ (۱۹/۶)	۴۵ (۲۵/۱)	۵۴ (۳۰/۲)	مدرک گرایی جامعه و عدم توجه به سطح سواد و میزان آگاهی
۸ (۴/۵)	۴۵ (۲۵/۱)	۳۳ (۱۸/۴)	۴۳ (۲۴)	۵۰ (۲۸)	کوتاه بودن زمان ترم تحصیلی
۱۱ (۶/۱)	۲۸ (۱۵/۶)	۵۰ (۲۷/۹)	۴۹ (۲۷/۴)	۴۱ (۲۲/۹)	عدم تشویق دانشجویان ممتاز توسط آموزش
۸ (۴/۵)	۵۳ (۲۹/۶)	۴۱ (۲۲/۹)	۵۴ (۳۰/۲)	۳۳ (۱۲/۹)	منطبق نبودن سرفصل دروس با کتب مرجع
۱۲ (۶/۷)	۴۱ (۲۲/۹)	۵۲ (۲۹/۱)	۴۳ (۲۴)	۳۱ (۱۷/۳)	ناکافی بودن سالن های مطالعه و کتابخانه‌های عمومی در سطح
۱۵ (۸/۴)	۵۰ (۲۹/۹)	۴۲ (۲۳/۵)	۴۵ (۲۵/۱)	۳۷ (۱۵/۱)	زیاد بودن تعطیلات سالانه
۳۹ (۲۱/۸)	۴۵ (۲۵/۱)	۳۶ (۲۰/۱)	۴۶ (۲۵/۷)	۱۳ (۷/۲)	تخصصی نبودن درس برای رشته مربوطه
۵۳ (۲۹/۶)	۵۵ (۳۰/۷)	۳۶ (۲۰/۱)	۲۲ (۱۲/۳)	۱۳ (۷/۳)	نبود امکانات مناسب جهت مطالعه در خوابگاه یا دانشکده
۲ (۱/۱)	۱۴ (۷/۸)	۱۸ (۱۰/۱)	۸۱ (۴۵/۳)	۶۴ (۳۵/۸)	آزادی انتخاب دانشجویان بین جزوه و کتاب درسی
۶ (۳/۴)	۱۱ (۶/۱)	۴۲ (۲۳/۵)	۷۸ (۴۴/۶)	۴۲ (۲۳/۴)	فقدان امتحانات مقطعی و نتیجتاً مطالعه دانشجویان در شب امتحان پایان ترم
۷ (۳/۹)	۲۰ (۱۱/۲)	۳۰ (۱۶/۸)	۸۵ (۴۵/۵)	۳۷ (۲۰/۷)	عدم معرفی کتب مرجع توسط اساتید
۱۲ (۶/۷)	۴۱ (۲۲/۹)	۳۳ (۱۲/۸)	۷۵ (۴۱/۹)	۳۷ (۱۵/۶)	عدم تشویق دانشجویان جهت مطالعه کتب مرجع توسط اساتید
۱۴ (۷/۸)	۳۰ (۱۶/۸)	۴۵ (۲۵/۱)	۶۱ (۳۴/۱)	۲۹ (۱۶/۲)	شرکت ندادن دانشجویان در مباحث درسی و کنفرانس‌ها
۱۳ (۷/۳)	۳۳ (۱۸/۴)	۴۴ (۲۴/۶)	۵۷ (۳۱/۸)	۳۲ (۱۷/۸)	تشویق اساتید برای خواندن جزوات
۲۸ (۱۵/۶)	۷۷ (۴۲)	۳۳ (۱۲/۸)	۳۵ (۱۹/۶)	۱۶ (۸/۹)	طراحی سؤالات امتحان از جزوه و نادیده گرفتن کتب مرجع
۱۵ (۸/۴)	۵۰ (۲۷/۹)	۴۱ (۲۲/۹)	۴۷ (۳۶/۳)	۲۶ (۱۴/۶)	ارزشیابی دانشجویان تنها با نمره امتحان نه با میزان و گستره یادگیری

جدول مربوط به جزوه درسی و کتب مرجع

جدول مربوط به دانشجویان

جدول مربوط به مسائل آموزشی

جدول مربوط به اساتید

دروس با حجم کتب مرجع ۶- وجود چکیده‌ای از مهم‌ترین مطالب کتب مرجع در جزوات ۷- فقدان روحیه تحقیق و پژوهش ۸- پیوستگی بهتر مطالب جزوه ۹- عادت دانشجو به جزوه خواندن ۱۰- فقدان آموزش جهت تبیین فرهنگ مطالعه کتب درسی از موارد موثر بر گرایش دانشجویان به سمت جزوه‌نویسی بوده است (۵). مشاهده می‌شود در اکثر عوامل (۸ مورد) نتایج این مطالعه با مطالعه قضاوی مشابهت دارد. همچنین یافته‌های مطالعه نشان داد متغیرهایی مانند سن و جنس تأثیر معنی‌داری بر کل نمره گرایش دانشجویان به جزوه‌نویسی ندارد. در همین رابطه نتایج مطالعه قضاوی و همکاران نیز همین نتیجه را نشان می‌دهد.

در مطالعه زنگ و همکاران (۶) تقریباً همه دانشجویان برای یادگیری و شرکت در امتحانات، به میزان کمی از کتب مرجع و سؤالات امتحانی سال‌های گذشته استفاده می‌کردند و بیش از ۸۵٪ آنان از جزوات دانشجویان سال‌های بالاتر برای تنها بخشی از مطالعات خود استفاده می‌کردند. این در حالی است که بیش از یک سوم آنان جزوات درسی را منبع عمده یادگیری نکرده‌اند و این با نتایج مطالعه قضاوی و مطالعه حاضر نیز هم‌خوانی دارد. در یک مطالعه کیفی که بر روی ۱۴ دانشجوی پزشکی عمومی انجام شد، دانشجویان نگرانی خود را نسبت به حجم زیاد منابع و متون درسی معرفی شده از طرف استاد ابراز داشتند. دانشجویان وقت کافی برای مطالعه پیدا نکرده و نهایتاً این موضوع آنها را نسبت به کمیت و کیفیت دانش در حیطه پزشکی بیشتر نگران می‌کرد (۷).

در حال حاضر یکی از ملاک‌های گزینش دانشجو در مقاطع بالاتر شرط معدل و تمرکز بر نمرات درسی دانشجو است و تا زمانی که این روند یعنی ملاک سنجش بر پایه محفوظات به جای معلومات ادامه دارد، دانشجویان همچنان برای رسیدن به هدف تحصیلی خود، خواندن جزوات و کتب خلاصه را به کتب درسی مرجع ترجیح می‌دهند و نتیجه آن افت معلومات و دانش و سطح پایین معلومات را در جامعه در پی خواهد داشت.

یکی از معضلات مهم آموزش در دانشگاه‌ها عدم استفاده دانشجویان از منابع معتبر و مقالات علمی پژوهشی لاتین به دلیل نداشتن مهارت کافی در ترجمه متون است. این مهم مستلزم برنامه‌ریزی صحیح و زیر بنایی از ابتدای دوران تحصیل

نتایج آزمون آنالیز واریانس نشان داد بین میانگین امتیازات گرایش به جزوه‌نویسی دانشجویان سه دانشکده تفاوت معنی‌داری وجود دارد ($P=0/004$) به نحوی که میانگین گرایش دانشجویان دانشکده پرستاری، مامایی و پیراپزشکی نسبت به جزوه‌نویسی بیشتر از دو دانشکده دیگر می‌باشد. به دنبال آزمون آنالیز واریانس، آزمون تعقیبی بن‌فرنی نشان داد این تفاوت آماری ناشی از تفاوت بین میانگین امتیازات دو "دانشکده پرستاری، مامایی و پیراپزشکی" و "پزشکی" می‌باشد. آزمون t در حالت استقلال گروه‌ها هم نشان داد تفاوت معنی‌داری بین گرایش به جزوه‌نویسی در دو گروه پسر و دختر مشاهده نمی‌شود و برای بررسی تأثیر سن بر میزان گرایش دانشجویان به جزوه‌نویسی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج نشان داد بین سن و میزان گرایش به جزوه خوانی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری:

مطابق با نتایج این مطالعه از بین ۳۹ شاخص معرفی شده، دانشجویان در حد کاملاً موافق تا موافق، توافق داشته‌اند که ده عامل: ۱- حجم زیاد کتب مرجع نسبت به جزوه ۲- متناسب نبودن میزان واحد برخی از دروس با حجم کتب مرجع ۳- وجود چکیده‌ای از مهم‌ترین مطالب کتب مرجع در جزوه ۴- فقدان اهرم‌های اجرایی برای سوق دادن دانشجو به سمت کتب مرجع ۵- آزادی انتخاب دانشجویان بین جزوه و کتب مرجع ۶- فقدان آموزش جهت تبیین فرهنگ مطالعه کتب درسی ۷- فقدان روحیه و انگیزه تحقیق و پژوهش در دانشجویان ۸- عادت کردن دانشجو به خواندن جزوه ۹- کمبود وقت با توجه به میزان واحدهای ارائه شده ۱۰- ترجمه نامناسب کتب مرجع معرفی شده در هر ترم، موجب گرایش دانشجویان به سمت جزوه‌نویسی و خواندن جزوه می‌شود.

در تنها مطالعه مشابه یعنی مطالعه قضاوی و همکاران که بر روی ۲۱۳ نفر از دانشجویان علوم پزشکی اراک در سال ۱۳۸۷ انجام شده است، به ترتیب ده عامل: ۱- حجم زیاد کتب مرجع ۲- مدرک‌گرایی در جامعه و عدم توجه به سطح سواد ۳- عدم تسلط به زبان انگلیسی ۴- کمبود وقت با توجه به میزان واحدهای ارائه شده ۵- متناسب نبودن میزان واحد برخی از

اطمینان از دانستن مطالبی که باید مطالعه نمایند، به علاوه صرفه‌جویی در وقت و تمرکز بر آنچه که برای قبولی در امتحانات ضروری است از دلایل عمده استفاده آنان از جزوه عنوان شده است. بدیهی است که ادامه چنین روندی منجر به یادگیری سطحی و ناپایدار خواهد شد (۶).

در مطالعه‌ای نقطه نظرات اعضای هیئت علمی و دانشجویان در خصوص فواید کتب درسی مرجع مورد مقایسه قرار گرفت. اعضای هیئت علمی کتب درسی مرجع را به عنوان مکملی بر مطالب ارائه شده در سخنرانی به دانشجویان توصیه می‌کردند اما دانشجویان بندرت از آنها استفاده می‌کردند بدین ترتیب که دانشجویان ظاهراً برخی از کتب مرجع را مفید می‌دانستند ولی عملاً از آنها در تکمیل جزوات، انجام تکالیف و نیز آمادگی جهت امتحانات استفاده نمی‌کردند (۸).

در آسیب‌شناسی علل شکست تحصیلی دانشجویان علاوه بر عوامل روانی شخصیتی به وجود مشکل در مهارت‌های یادگیری، برنامه‌ریزی درسی، عدم آشنایی با منابع درسی و کمک درسی اشاره شده است. شیوه‌های صحیح مطالعه موجب کاهش زمان مطالعه و افزایش میزان یادگیری، نگهداری مطالب به مدت زمان بیشتر در حافظه و آسان‌تر شدن به خاطر سپاری مطالب در ذهن می‌شود (۹).

پس از جستجوی وسیع در پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف خارجی و داخلی منابع اندکی در این زمینه یافت شد که از محدودیت‌های این مطالعه محسوب می‌شود. لذا توصیه می‌شود مطالعات بیشتری در این زمینه به خصوص با هدف مقایسه استفاده از جزوه در دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی و دانشگاه‌های غیر پزشکی انجام شود.

سیاسگزارى:

از کلیه دانشجویانی که در این پژوهش با ما همکاری داشتند، کمال تشکر و قدردانی بعمل می‌آید.

دانشجویان یعنی دوران ابتدایی می‌باشد که مسئولین برنامه‌ریزی در آموزش و پرورش و آموزش عالی باید به آن توجه خاصی نمایند. ترجمه نامناسب برخی کتب مرجع از دیگر عوامل دخیل در گرایش دانشجویان به سمت جزوه‌نویسی در کلاس است که افزایش مهارت دانشجو در ترجمه متون او را به سمت استفاده مستقیم از کتب مرجع هدایت می‌کند.

مسئولین امر آموزش در دانشگاه‌ها (مراکز توسعه و برنامه‌ریزی آموزشی) بایستی ساز و کارهای لازم را در جهت تشویق مدرسین در بکارگیری شیوه‌های آموزشی دیگری مانند آموزش مبتنی بر حل مسئله، دانشجو محور و ... به جای روش صرفاً سخنرانی، تشویق کنند که این موضوع خود زمینه ساز بکارگیری منابع معتبر را برای دانشجویان فراهم می‌نماید. همچنین سیستم آموزشی در ارزشیابی اساتید در پایان ترم تأکید بیشتری بر توجه آنان به هدایت دانشجویان به استفاده از مراجع معتبر داشته باشد. مطالعات نشان داده دانشجویانی که علاوه بر جزوه از کتب مرجع هم استفاده نمودند، نمره بهتری کسب کردند (۶).

پژوهشگران دریافته‌اند که دانشجویان در امر یادگیری علاوه بر منابع رسمی مانند کتب مرجع، از منابع و سازوکارهایی نظیر نمونه سوالات سالهای گذشته، جزوه‌های گردآوری شده توسط دانشجویان سالهای بالاتر و همچنین تبادل نظر با آنها استفاده می‌نمایند. این نگرانی وجود دارد که تأکید دانشجویان بر نتایج امتحانی می‌تواند منجر به یادگیری سطحی و در نتیجه اختلال در فرآیند یادگیری و دانش اندوزی آنها بشود با این حال اگر چنان چه معیار سنجش دانشجو سطح نمرات آنها باشد باز هم متوجه می‌شویم که دانشجویانی که از کتب مرجع استفاده می‌نمایند نمرات بالاتری هم دارند (۳).

اکثر دانشجویان معتقد بودند که حجم زیاد برنامه آموزشی و استفاده از کتب مرجع مستلزم صرف وقت زیاد جهت مطالعه می‌باشد. بنابراین استفاده از منابع غیررسمی مانند جزوه را کمک با ارزشی برای قبولی در امتحانات می‌دانستند. در این مطالعه بیش از ۹۰٪ دانشجویان دلیل استفاده از جزوه را حصول

References

منابع

1. Bonner JM, Holliday, WG. How College Science Students Engage in Note-Taking Strategies. *Journal of Research in Science Teaching*. 2006;8:786-818.
2. Weiss IR. Report of the national survey of science and mathematics education. Chapel Hill: Horizon Research Press; 2000.
3. Fitzpatrick L, McConnell C. Student's reading strategies and textbook. (Cited 2012 April 25): Available from: URL:<http://www.aabri.com/manuscripts/09150.pdf>.
4. Shariati B, Javadi H, Habibi GR, Soleymani F. Attitudes and Practice medical students about lesson resources. Tehran: Tehran University of Medical Sciences Press; 1996. [Persian]
5. Ghazavi A, Rafiei M, Mosayebi G. The attitude of Arak Medical University student's about reasons of tendency to use the lecture notes instead of textbooks. *Arak Medical University Journal*. 2010;4:73-80. [Persian]
6. Zhang J, Peterson R, Ozolins iZ. Student's approaches for learning in medicine: what does it tell us about informal curriculum? *BMC Med Educ*. 2011;11:87.
7. Mattick K, Knight L. High-quality learning: harder to achieve than we think? *Med Educ*. 2007;41:638-644.
8. Suda KJ, Bell GC, Franks AS. Faculty and student perceptions of effective study strategies and materials. *Am J Pharm Educ*. 2011;75:201.
9. Salem Safi R, AshrefRazaee N, Sheikhi N, Khosh klam M, Makhdoomi KH, Nabilo B, et al. Investigation of studing styles of Urmia medical science university's students. *Journal of Urmia Nursing and Midwifery Faculty*. 2010;8:76-82. [Persian]

Factors affecting students tendency of University students to Lecture Notes

Kh. Sharifi Sarasiabi, PhD¹ S. Hosseini Teshnizi, MSc² M. Tavassoli Farahi, PhD³

Assistant Professor Department of Parasitology¹, Infectious and Tropical Diseases Research Center, Instructor Department of Biostatistics², Assistant Professor Department of Nursing and Midwifery³, Research Center for Management Information and Health System Development, Hormozgan University of Medical Sciences, Bandar Abbas, Iran.

(Received 26 May, 2012 Accepted 4 Sep, 2012)

ABSTRACT

Introduction: Many studies detected factors contributing to the students' tendency to lecture notes. This study aimed at evaluating the factors affecting students tendency to lecture notes in Hormozgan University of Medical Sciences.

Methods: In this descriptive study, 179 students from medicine, nursing & midwifery, health, and Paramedicine schools were selected through stratified random selection sampling. Data collection was done using a researcher-made questionnaire, the validity of which was confirmed by training experts and the reliability was found to be 0.82. Analysis was performed using SPSS 16 by descriptive and analytical methods.

Results: Of 179 respondents 145 (81%) were female and the rest were male. The average age was 21 ± 1.9 . Out of 39 factors studied three factors, including volumes of textbooks to lecture notes (93.3%), mismatch of number of some credits with volumes of textbooks (88.1%), and the availability of summary of textbooks (87.2%), were considered as the most important factors in using lecture notes, respectively. Lack of study facilities in dormitory or college (19.6%), absence of awareness of the benefits of textbooks (27.7%), and making test questions from lecture notes (28.5%), were regarded as the least important factors. ANOVA results showed that the average tendency to lecture notes is higher among nursing, midwifery and paramedicine students than medical and health students ($P=0.004$).

Conclusion: Learning during a semester has a vital role in students' level of knowledge. Student's dependence on lecture notes may lead to their academic stagnation. It is recommended that educational planning authorities emphasize use of textbooks instead of lecture notes.

Key words: Lecture Notes – Students – Textbooks

Correspondence:
S. Hosseini Teshnizi, MSc.
Nursing, Midwifery &
Paramedical School.
Hormozgan University of
Medical Sciences.
Bandar Abbas, Iran
Tel: +98 761 6666365
Email:
shosseini@hums.ac.ir